

Зміни у спілкуванні членів соціуму внаслідок персоніфікації особистості помітно ускладнили їх комунікативну взаємодію, у зв'язку з цим виникла необхідність формування комунікативної грамотності мовця, який виявляє здатність адекватно застосовувати норми й правила безконфліктного спілкування у конкретній комунікативній ситуації. Ця теза набуває актуальності і у контексті навчально-педагогічної комунікативної взаємодії, де текст – і результат діяльності автора (автора підручника, вчителя й учня), і матеріал для діяльності інтерпретатора (адресата). Тому поліфункційна і багатопланова природа тексту як мовного, комунікативного та культурного феномена у складі НПД стає предметом вивчення мовленнєзнавчих дисциплін, з-поміж яких актуальною є «Дидактична текстологія». Вона в освітньо-професійній програмі підготовки вчителя-філолога покликана на основі системно-структурного мовознавства та глибокого аналізу теоретичних і практичних здобутків пріоритетних лінгвістичних та лінводидактичних парадигм сформуванню у вчителів-філологів педагогічну концепцію навчання української мови у ЗЗСО на комунікативно-прагматичних засадах.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Баландіна Н. Навчальний текст: проблема визначення, типологія, функції. *Філологічні науки*. 2013. № 14. С. 88-94.
- 2.Воробйова О. П. Лінгвістика: шляхи, які ми обираємо. *Україна і світ: діалог мов та культур: тези міжнар. наук.-практ. конф.* Київ : Вид. центр КНЛУ, 2012. С. 47–48.
- 3.Вороновська Л. Г. Універсальні та специфічні особливості визначення ознак художнього дискурсу. *Теоретична і дидактична філологія*. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 20. С. 155-166.
- 4.Габідуліна А. Р. Навчально-педагогічний дискурс як лінгвістичний феномен. *Мовознавство*. 2009. № 6. С. 70-78.
- 5.Дворжецька М. П. Фонетика англійської мови : фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації : посіб. для студентів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти. Вінниця : Нова книга, 2005. 240 с.
- 6.Кочерган М. П. Стан і перспективи сучасного мовознавства. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 2003. № 1. С. 5-18.
- 7.Приблуда Л. М. До проблеми визначення статусу художнього дискурсу. *Теоретична і дидактична філологія* : зб. наук. пр. Переяслав Хмельницький, 2013. Вип. 16. С. 295-301.
- 8.Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: монограф. учеб. пособие. Київ : Фитосоцицентр, 2002. 336 с.

РОЛЬ МОВИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Шумейко О. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

Створена зусиллями багатьох поколінь, пройшовши тривалий тернистий шлях, сучасна українська мова є багатовіковим надбанням українського народу. Мова

також виступає основним комунікаційним засобом людини і безпосередньо пов'язана з мисленням. Мислення не може існувати без мови, як не може бути і мови без мислення. Саме за допомогою мислення людина пізнає довкілля, відбувається усвідомлення суспільних та природних законів. Пізнавальна та мисленнєва діяльність людини можливі лише на основі мовного матеріалу (слів, словосполучень, речень). Завдяки мові все набуте попередніми поколіннями слугує фундаментом для подальшого розвитку особистості, суспільства та людства в цілому.

Саме з мови починаються свідомість та самоідентифікація особи, а самоусвідомлення особистості починається з оволодіння нею рідною мовою. Генетичним кодом, що пов'язує покоління, є мова. Національний характер особистості також визначає мова. Мислення, свідомість та самоідентифікація особистості базуються на основі рідної мови.

У суспільстві мова виконує основні три функції: функцію спілкування, інформаційну функцію та функцію впливу. У щоденному спілкуванні ми реалізуємо себе, і найповніше, найглибше цей процес виявляється у володінні мовою. Мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу особистості, її ерудованості, обізнаності, грамотності тощо. Чим досконаліше людина володіє мовою, тим виразніше, повніше постає перед іншими членами суспільства як особистість. Без мови немає народності, саме рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини та суспільства в цілому. Водночас мова є одним із основних факторів самоорганізації суспільства і невід'ємною ознакою таких спільнот як народність та нація. Адже в мові, в її історії, в її розвитку та становленні позначилися перші ознаки вияву самостійного духовного життя народу.

Мова, як один із видів людської діяльності, є складником загальної культури особистості. Завдяки мові зберігаються культурні цінності, зокрема, у лексиці, граматиці, ідіомах, фольклорі тощо. Мова як могутнє знаряддя суспільства, формуючи людський потік в етнос, утворює націю саме за допомогою збереження та передання культури, традиції, суспільної свідомості певного мовного колективу.

Кожен складник будь-якої діяльності обумовлюється певною думкою та її основним носієм, зокрема, мовою. Без мови не може існувати будь-який людський колектив, виробництво, трудова діяльність, творча праця тощо. Обмін думками, життєвим досвідом здійснюється в процесі мовлення. В основі мовлення лежить не просто певний потік думок, а й змістовне та граматичне їх оформлення, логічне та послідовне їх вираження. Важливе значення має правильний вибір та правильне використання мовних засобів у висловленні думки, що залежить від мети, обставин та змісту висловлювання. В основі правильного мовлення лежить дотримання ustalених мовних норм сучасної української літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання різноманітних мовних засобів залежно від умов та ситуації спілкування. Мовлення має бути не тільки правильним, а й лексично багатим, синтаксично різноманітним. Для цього потрібно активно і постійно працювати

над розвитком та вдосконаленням свого мовлення: усно та письмово висловлювати свої думки; працювати над аналізом свого та чужого мовлення; шукати найкращі та найдоцільніші варіанти вираження думки; постійно поповнювати свій словниковий запас; стежити за змінами, що відбуваються в правописі.

В умовах сьогодення в центрі наукової уваги філологів продовжують перебувати питання мови, мовлення, культури спілкування. У галузі державного управління й мовознавства науковці акцентують на необхідності визначення оптимальної мовленнєвої поведінки в конкретній ситуації, наголошують на важливості дотримання культури спілкування (культури мови та культури мовлення) в професійній діяльності будь-якого фахівця. Безумовно, якість культури спілкування, сформованість комунікативних умінь є показником освіченості, ерудованості, рівня культурного розвитку і морального клімату конкретної особи та суспільства.

На сьогодні особливо актуальною і важливою для суспільства постала проблема щодо вільного володіння українською мовою, у першу чергу для тих, хто використовує її в повсякденній професійній діяльності. У цьому випадку мова вживається не лише як основний засіб фахового спілкування, але й як приклад свідомо чи несвідомо засвоєний, що сприймається суспільством. Ми стали свідками значних змін щодо функціонування мови в умовах сьогодення. Це викликано певними особливостями, що характерні для сучасної української мови початку ХХІ століття. Варто звернути увагу на те, що значно збільшився склад учасників масової комунікації (за віком, освітою, службовим становищем; за політичною, релігійною чи партійною приналежністю тощо); практично відсутня офіційна цензура, через що мовлення стало більш відкритим, довірливим та невимушеним; у спілкуванні переважає спонтанне та заздалегідь не підготовлене мовлення. Тому досить часто трапляються грубі помилки щодо застосування мовних засобів у практичній діяльності.

Важливим засобом багатоманітного та різноспрямованого впливу на слухача є переконливе та правильне мовлення. В основі такого мовлення лежать знання рідної мови, її походження, етимологія слова, шляхів запозичення, фахової термінології, розуміння головних тенденцій розвитку української мови на сучасному етапі, унормоване володіння мовою, а саме вільне послуговування всім лексичним багатством, дотримання всіх норм спілкування, застосування набутих знань на практиці, доречне поєднання вербальних та невербальних засобів спілкування. Незалежно від сфери діяльності будь-яка особа повинна мати такий рівень знань з мови, який би визначав загальний рівень розвитку її свідомості, самосвідомості, та визначав достатній рівень в оволодінні професійними знаннями з метою вмілого подальшого їх застосування в практичній діяльності.

Йдеться передусім про знання мови на всіх її рівнях, а також про наявність навичок та вмінь швидко та доречно, залежно від обставин спілкування, вживати різноманітні засоби мови та вміти стилістично правильно їх використовувати. Чим вищим буде рівень володіння мовою, тим ефективніше особа буде виконувати покладені на неї обов'язки.

Робота щодо постійного вдосконалення знань з мови викликає повагу і, без сумніву, дає позитивні результати. Існує безліч шляхів такого вдосконалення, а цей процес триває все життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черемська О. С. Формування мовної і комунікативної компетенцій мовної особистості у вищій школі. *Вища школа*. 2010. №12. С. 63-72.
2. Ковалевська Т. Ю. Основи ефективної комунікації. Одеса: Фенікс, 2008. 140 с.